

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
شورای عالی برنامه ریزی و گسترش آموزش عالی

برنامه درسی

رشته‌های تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی

دوره دکتری

برنامه ویژه دانشگاه معارف اسلامی

گروه علوم انسانی

بر اساس مصوبه جلسه شماره ۹۲۸ شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی در تاریخ ۱۳۹۹/۰۴/۱۸ به تصویب رسید.

نام رشته: مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی

عنوان گرایش: -

گروه: علوم انسانی

دوره تحصیلی: دکتری

کارگروه تخصصی: کمیته تخصصی برنامه ریزی دروس معارف اسلامی

نوع مصوبه: بازنگری

پیشنهادی: دانشگاه معارف اسلامی

تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۰۴/۰۱

به استناد مصوبه جلسه شماره ۹۲۸ تاریخ ۱۳۹۹/۰۴/۰۱ شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی؛ برنامه درسی بازنگری شده دوره دکتری رشته مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی، طی نامه شماره ۲۱۹۴۷۸ تاریخ ۱۳۹۸/۰۸/۲۷ دانشگاه معارف اسلامی و به استناد مصوبه گروه معارف به تاریخ ۹۸/۱۱/۱ دریافت شد:

ماده یک- این برنامه درسی برای دانشجویانی که از مهر ماه سال ۱۳۹۹ وارد دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی می شوند، لازم الاجرا است.

ماده دو- برنامه درسی بازنگری شده دوره دکتری رشته مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی از نیمسال اول سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، جایگزین برنامه درسی دوره دکتری رشته مدرسی معارف اسلامی با ۵ گرایش میانی نظری اسلام - اخلاق اسلامی - تاریخ و تمدن اسلامی - انقلاب اسلامی قرآن و متون اسلامی مصوب جلسه شماره ۵۵۶ شورای عالی برنامه ریزی به تاریخ ۱۳۸۴/۰۵/۲۲ می شود.

ماده سه- این برنامه درسی در سه فصل: مشخصات کلی، جدول های واحدهای درسی و سرفصل دروس تنظیم شده است و به تمامی دانشگاه ها و مؤسسه های آموزش عالی کشور که مجوز پذیرش دانشجویان از شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی و سایر ضوابط و مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را دارند، برای اجرا ابلاغ می شود.

ماده چهار- این برنامه درسی از شروع سال تحصیلی ۱۳۹۹ به مدت ۵ سال قابل اجرا است و پس از آن نیاز به بازنگری دارد.

دکتر محمدرضا آهنجیان

دبیر کمیسیون برنامه ریزی آموزش عالی

بر تعالیٰ

دانشگاه معارف اسلامی

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

مقطع دکتری

رشته «مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی»

History, Culture and Islamic Civilization Teacher's
Educating

دانشگاه معارف اسلامی

تابستان ۱۳۹۸

فصل اول:
مشخصات کلی برنامه

پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، بدون شک بزرگترین و مهم‌ترین رویداد قرن معاصر بوده است. این انقلاب با پشتوانه غنی مبانی نظری اسلامی و آموزه‌های شیعی، تغییرات شگرفی را در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... بوجود آورده است که تاکنون اندیشمندان بسیاری در دنیا، به بررسی و نظریه‌پردازی آن پرداخته و قدرت‌های جهانی نیز با صرف هزینه‌های هنگفت، درصدد مقابله آن در میان سایر ملت‌ها برآمده‌اند. از این‌رو دانشگاه معارف اسلامی در راستای تعمیق و گسترش آموزه‌های اسلامی به تأسیس رشته‌های مدرسی در حوزه دروس معارف اسلامی اقدام نموده است.

همچنین قرار گرفتن دروس معارف اسلامی در برنامه آموزشی مقطع کارشناسی کلیه رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور که از جمله اقدامات اساسی شورای عالی انقلاب فرهنگی است که به‌منظور توسعه و تعمیق باورها و اندیشه‌های دینی و انقلابی و تحوّل مثبت در رفتارهای فردی و اجتماعی نسل جوان دانشگاهی و مقابله آگاهانه با شبهات و تفکرات التقاطی صورت گرفته است، تأمین و حضور مدرّسان مؤمن، متخصص، متعهد و زمان‌شناس در کرسی تدریس دروس معارف اسلامی را بیش از پیش ضروری می‌نماید.

تاکنون گرایش «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی» به عنوان یکی از گرایش‌های رشته مدرسی معارف اسلامی در مقطع تحصیلات تکمیلی، وجود داشته است. اما با گذشت ۱۱ سال از تصویب و اجرای این برنامه از سوی وزارت علوم، اکنون گرایش تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی با استفاده از تجربیات گذشته و بازنگری در عناوین و سرفصل‌های آن، به رشته «مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی» تغییر یافته است.

برنامه کلی این رشته در مقطع دکتری با رعایت مقررات و ضوابط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بدین گونه است.

ب) اهداف کلی دوره

۱. تربیت مدرس برای تدریس دروس «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی»، «تاریخ تحلیلی صدر اسلام» و «تاریخ امامت» در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور.
۲. تقویت و ارتقای سطح توانایی علمی و آموزشی داوطلبان تدریس دروس «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی»، «تاریخ تحلیلی صدر اسلام» و «تاریخ امامت».
۳. تربیت فارغ‌التحصیلانی که بتوانند در رشته مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی ادامه تحصیل دهند.
۴. تربیت پژوهشگرانی که برای تحقیق در حوزه اندیشه و معارف اسلامی و موضوعات مرتبط با دروس معارف اسلامی به‌ویژه تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی، در مراکز علمی و پژوهشی به‌کار گرفته می‌شوند.

ج) اهمیت و ضرورت دوره

قرار گرفتن دروس معارف اسلامی در برنامه آموزشی مؤسسات آموزش عالی در مقطع کارشناسی، به‌منظور تعمیق باورها و آشنایی بیشتر دانشجویان کشور با معارف و آموزه‌های دینی، منابع اصیل اسلامی و چگونگی شکل‌گیری و به‌بار نشستن انقلاب اسلامی صورت گرفته است. توسعه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و به تبع آن، رشد چشمگیر تعداد دانشجویان در مقاطع آموزش عالی نیز سبب شده است تا حجم ساعات ارائه این دروس نیز به شدت افزایش یابد.

از سوی دیگر، رشد روزافزون سؤالات و شبهات نسل جوان دانشگاهی در حوزه باورهای دینی به ویژه مسائل مربوط به تاریخ اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی و نیز اشتیاق آنان به آگاهی عمیق و مستند در این حوزه‌ها، لزوم تقویت کیفی و توجه جدی به روزآمدی دروس و استادان معارف اسلامی را موجب شده است. از این رو، تأسیس رشته دانشگاهی «مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی» در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری برای تأمین و تربیت مدرسان متخصص و کارآمد، روشمند و آگاه به فضای دانشگاه و نیازهای نسل جوان در زمینه معارف اسلامی ضرورت می‌یابد.

د) طول دوره

دوره دکتری مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی از دو قسمت آموزشی و پژوهشی تشکیل می‌گردد که حداکثر طول دوره آموزشی آن ۴ نیمسال تحصیلی و حداکثر طول دوره پژوهشی آن به منظور تهیه رساله ۴ نیمسال تحصیلی و در مجموع ۸ نیمسال تحصیلی می‌باشد.

تبصره: دانشگاه مجری می‌تواند در صورت تشخیص نیاز ۱ تا ۳ نیمسال دیگر را بر طول دوره آموزشی و پژوهشی اضافه کند.

ه) تعداد و نوع واحدهای درسی دوره

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد
۱	دروس جبرانی	۱۴
۲	دروس تخصصی	۲۲
۴	رساله	۱۴
جمع واحدهای دوره		۵۰ واحد

دانشجویانی که در مقطع کارشناسی ارشد برخی از دروس جبرانی را گذرانده باشند با تشخیص مدیر گروه آموزشی از گذارندن حداکثر ۴ واحد معاف می‌باشند.

و) نقش، توانایی و شایستگی دانش‌آموختگان

دانش‌آموختگان این رشته دارای این توانمندی‌ها خواهند بود:

- تحقیق و پژوهش در حوزه‌های مطالعاتی مرتبط با تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی (تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، تاریخ تحلیلی صدر اسلام و تاریخ امامت)؛
- تدریس دروس مرتبط با حوزه مطالعات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی (تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، تاریخ تحلیلی صدر اسلام و تاریخ امامت)؛

ز) شرایط و ضوابط ورود به دوره

۱. داشتن یکی از مدارک زیر:

- ۱.۱. دانشنامه کارشناسی ارشد مدرسی معارف اسلامی.

۲.۱. سطح سه حوزه علمی.

۳.۱. گواهی خبرگان بدون مدرک (مرتبه مربی) مورد تأیید مراجع ذی صلاح.

۴.۱. دانش آموختگان حوزه های علمی دارای گواهی اتمام کفایتین (پایه ۱۰ کتبی) همراه با مدرک کارشناسی ارشد مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، متناسب با گرایش های پنجگانه مدرسی معارف اسلامی به تشخیص دانشگاه.

۵.۱. داشتن دانشنامه کارشناسی ارشد برای متقاضیان اعضاء هیأت علمی رسمی قطعی یا رسمی آزمایشی گروه های معارف اسلامی دانشگاه ها با تأیید معاونت آموزشی و پژوهشی استادان و دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها.

۲. قبولی در آزمون ورودی اختصاصی و مصاحبه شفاهی.

۳. دارا بودن شرایط عمومی مدرسی معارف اسلامی با تأیید معاونت آموزشی و پژوهشی استادان و دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها.

ح) مواد و ضرایب آزمون

ردیف	مواد آزمون	ضریب
۱	تاریخ اسلام و تشیع	۴
۲	تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	۴
۳	تاریخ و تمدن از منظر قرآن	۳
۴	کلام اسلامی	۲
۵	تاریخ عمومی جهان	۱
۶	زبان انگلیسی	۱
۷	ادبیات عرب	۱

تذکر:

مقطع کارشناسی مرحله توصیف است و فراگیر نسبت به مواد آموزشی شناخت پیدا می کند. در مقطع کارشناسی ارشد با دیدگاه های مختلف آشنا می شود و می تواند آن ها را با یکدیگر مقایسه کند. در مرحله دکتری توانایی نقد و ارائه نظریه جدید را پیدا می کند.

سعی می شود در مقطع کارشناسی ارشد و بیشتر دکتری فراگیر با رویکرد های مختلف برای تدریس درس تاریخ آشنا شود. از این رو توجه به روش های مختلف برای طرح و ورود به مباحث مورد توجه خواهد بود.

اگر فراگیری دو مرحله قبل را تحت برنامه آموزشی یا خود خوان طی نکرده باشد نباید وارد دوره شود و دوره دکتری برای چنین شخصی طراحی نشده است.

تکرار آنچه در گذشته خوانده و برای طی دوره بعد مقدمه محسوب می شود فقط در واحد های جبرانی دیده می شود نه واحدهای تخصصی.

با توجه به این که فارغ التحصیل این رشته برای مدرسی آماده می شود:

الف) گرچه عناوین دروس ناظر به موضوع‌هایی مختلف است اما در هر موضوعی تاریخ نبی اعظم و امامان معصوم از منظر آن موضوع مورد بررسی قرار می‌گیرد، مثلاً در درس "تاریخ تشکیلات و آموزش در اسلام و تشیع با تأکید بر آموزش در تشیع" تشکیلات قضایی، اقتصادی و سیاسی و نظامی و امنیتی با چهار مولفه نیروی انسانی، ساختار، ارتباط سازمانی و قوانین و مقررات و آموزش از دوران رسول الله به بعد مورد توجه قرار خواهد گرفت، به همین ترتیب سایر دروس. از این نظر تقریباً اغلب دروس خواه در سطح بحث‌های نظری و یا تاریخی به تاریخ نبی اعظم (ص) و امامان (ع) و فرمایشات ایشان ناظر است.

ب) دروس بگونه‌ای انتخاب شده‌اند که فراگیر را قادر خواهند ساخت یک عنوان درسی را با رویکردهای مختلف ارائه کند، مثلاً تاریخ صدر اسلام را بتواند با رویکرد تحلیلی ناظر به مکاتب خلفا و اهل بیت ارائه کند، یا با رویکرد فرهنگی یا تمدنی یا با رویکرد سیره‌ای و سبک‌نگارانه یا با تکیه بر پردازش تاریخی و نگرشی قرآن و معصومان، یا با رویکرد فلسفه تاریخ و سنت‌های تاریخی یا به صورت ترکیبی، که همین امر تفاوت عمده‌ای برای دانشجوی مدرسی با دانشجویان دیگر دانشگاه‌ها که رشته‌ای غیر مدرسی دارند ایجاد می‌کند.

فصل دوم:
جداول دروس دوره

دروس دوره مدرسی «تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی»

دروس جبرانی، اصلی (تخصصی) و رساله دوره مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی، به شرح ذیل است:

الف) دروس جبرانی

پیش‌نیاز	نوع واحد درسی		تعداد واحد	عنوان درس	ردیف
	عملی	نظری			
-	۳۲	۳۲	۲	تاریخ و تمدن اسلامی در پژوهش‌های استشرافی	۱
-	۳۲	۳۲	۲	تعامل فرهنگی و تمدنی اسلام و ایران	۲
-	۳۲	۳۲	۲	تاریخ آموزش در تشیع	۳
-	۳۲	۳۲	۲	تاریخ تحلیلی امویان و عباسیان (با رویکرد عبرت‌پژوهی)	۴
-	۳۲	۳۲	۲	تمدن اسلام و غرب (با تأکید بر تأثیر فرهنگی و تمدنی)	۵
-	۳۲	۳۲	۲	منظومه فکری امام خمینی و رهبر معظم انقلاب اسلامی (در عرصه فرهنگ و تمدن)	۶
-	۳۲	۳۲	۲	فلسفه تاریخ و روش‌شناسی مطالعات تاریخی	۷
-	۲۲۴	۲۲۴	۱۴	جمع	

ب) دروس اصلی (تخصصی)

پیش‌نیاز	نوع واحد درسی		تعداد واحد	عنوان درس	ردیف
	عملی	نظری			
-	۳۲	۳۲	۲	تاریخ تحلیلی اسلام (از آغاز تا ۱۰۲۶ ه.ق)	۱
-	۳۲	۳۲	۲	پیشوایان معصوم (ع) و فرهنگ و تمدن اسلامی	۲
-	۳۲	۳۲	۲	دولت‌های شیعی و تمدن اسلامی	۳
-	۳۲	۳۲	۲	سیره پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع) و روش‌شناسی آن	۴
-	۳۲	۳۲	۲	تمدن و فرهنگ تمدنی در قرآن کریم	۵
-	۳۲	۳۲	۲	تمدن نوین اسلامی	۶
-	۳۲	۳۲	۲	تاریخ علوم در تمدن اسلامی	۷
-	۳۲	۳۲	۲	تحلیل فرهنگی و تمدنی انقلاب اسلامی (مبانی، جریان‌ها، دستاوردها)	۸
-	۳۲	۳۲	۲	نقد منابع و مکاتب تاریخ و تمدن اسلامی	۹
-	۳۲	۳۲	۲	صلاحیت مدرسی و روش تدریس تاریخ و تمدن اسلامی	۱۰
-	۳۲	۳۲	۲	مخاطب‌شناسی تدریس (با رویکرد رشته مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی)	۱۱
-	۳۵۲	۳۵۲	۲۲	جمع	

ج) رساله

پیش‌نیاز	ساعت		تعداد واحد	عنوان درس	ردیف
	عملی	نظری			
		۲۲۴	۱۴	رساله	۱

فصل سوم:
سرفصل‌های دروس

الف) دروس جبرانی
ب) دروس اصلی (تخصصی)

الف) سرفصل‌های دروس جبرانی

۱. تاریخ و تمدن اسلامی در پژوهش‌های استشرافی
۲. تعامل فرهنگی و تمدنی اسلام و ایران
۳. تاریخ آموزش در تشیع
۴. تاریخ تحلیلی امویان و عباسیان (با رویکرد عبرت‌پژوهی)
۵. تمدن اسلام و غرب (با تأکید بر تأثیر فرهنگی و تمدنی)
۶. منظومه فکری امام خمینی و رهبر معظم انقلاب اسلامی (در عرصه فرهنگ و تمدن)
۷. فلسفه تاریخ و روش‌شناسی مطالعات تاریخی

۱. تاریخ و تمدن اسلامی در پژوهش های استشرافی

Islamic History and Civilization in Orientalist Researches

نوع درس: جبرانی	تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش نیاز: ندارد

هدف درس: نقد و بررسی تحلیلی مهم ترین شبهات مستشرقان در باره تاریخ اسلام و تمدن اسلامی و رویکردهای مطالعاتی مستشرقان در ارتباط با آن دو.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. روند بررسی تاریخ اسلام و تمدن اسلامی در آثار مستشرقان را توصیف و تحلیل نماید.
۲. دیدگاهها و رویکردهای گوناگون مستشرقان نسبت به تاریخ و تمدن اسلامی را طبقه بندی نماید.
۳. آثار و پیامدهای مطالعاتی مستشرقان را در جهان اسلام تحلیل و نقد نماید.

سرفصل های درس:

۱. تاریخ اسلام:

- مکاتب و دوره های استشرق و اهداف آن.
- طبقه بندی آثار مستشرقان در زمینه تاریخ اسلام و نقد مهم ترین آثار آنان مثل دایره المعارف اسلام.
- تحلیل و ارزیابی تاریخ پیامبر اکرم (ص) در آثار مستشرقان.
- تحلیل و ارزیابی تاریخ امامان شیعه در آثار مستشرقان.

۲. تاریخ و تمدن اسلامی:

- دیدگاه شناسی مستشرقان (چیستی تمدن اسلامی، اهداف و انگیزه های مستشرقان در زمینه مطالعات تاریخ و تمدن اسلامی (اهداف علمی - معرفتی، اهداف تبشیری - دینی و اهداف سیاسی و استعماری).
- طبقه بندی مطالعات تاریخی و تمدنی مستشرقان در حوزه تمدن اسلامی.
- آثار و پیامدهای مطالعات تاریخی و تمدنی مستشرقان در زمینه تمدن اسلامی (آثار و پیامدهای معرفت شناختی و روش شناختی مستشرقان در جهان اسلام).
- روش شناسی مطالعات تاریخی و تمدنی مستشرقان در حوزه تمدن اسلامی (روش شناسی تاریخی و روش شناسی پدیدارشناسی مستشرقان در حوزه تمدن اسلامی).
- سنخ شناسی فعالیت های مستشرقان در حوزه تاریخ و تمدن اسلامی به ویژه در دوران معاصر (تشکیل موسسات اسلام شناسی، گردآوری نسخ خطی، ترجمه آثار اسلامی به زبان های غربی، چاپ دایره المعارف ها و مجلات تاریخی - تمدنی اسلامی، همایش ها و کنگره های بین المللی در زمینه تمدن اسلامی)

روش آموزش:

ترکیبی از روش های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استاد محور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.

- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. ساشادینا، (۱۳۹۴)، روش‌شناسی مطالعات اسلامی در غرب، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۲. گرونباوم، گوستاوفون، (بی‌تا)، وحدت و تعدد در تمدن اسلامی، بی‌جا.
۳. هونکه، زیگرید، (۱۳۶۰)، فرهنگ اسلام در اروپا، ترجمه مرتضی رهبانی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

منابع فرعی

۱. ادوارد سعید، (۱۳۹۴)، شرق‌شناسی، ترجمه لطفعلی خنجی، تهران: امیرکبیر.
۲. اسعدی، مرتضی، (۱۳۸۱)، مطالعات اسلامی در غرب انگلیسی زبان، تهران: سمت.
۳. اشیپولر، برتولد، (بی‌تا)، تأثیر یونان بر اسلام، بی‌جا.
۴. اولیری، دلیسی، (۱۳۷۴)، انتقال علوم یونانی به عالم اسلامی، ترجمه احمد آرام، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
۵. اولیری، دلیسی، (بی‌تا)، سرچشمه‌های فرهنگ عربی، بی‌جا.
۶. بارتولد، واسیلی، (۱۳۵۱)، خاورشناسی در روسیه و اروپا، ترجمه حمزه سردادور، تهران: ابن‌سینا.
۷. بورلو، ژوزف، (۱۳۸۹)، تمدن اسلامی، ترجمه اسداله علوی، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.
۸. حتی، فلیپ، (۱۳۶۶)، تاریخ عرب، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
۹. دسوقی، محمود، (۱۳۸۰)، سیرتاریخی و ارزیابی اندیشه شرق‌شناسی، ترجمه افتخارزاده، تهران: هزاران.
۱۰. زیدان، جرجی، (۱۳۸۹)، تاریخ تمدن اسلام، ترجمه علی جواهر کلام، تهران: امیرکبیر.
۱۱. فون کریمبر، بارون، (بی‌تا)، ویژگی‌های برجسته تاریخ فرهنگ اسلامی، بی‌جا.
۱۲. گابریلی، فرانچسکو، (بی‌تا)، تاریخ و تمدن اسلامی، بی‌جا.
۱۳. گوستاولوبون، (۱۳۶۳)، تمدن اسلام و عرب، ترجمه محمدتقی فخر داعی گیلانی، تهران: علمی.
۱۴. متز، آدام، (۱۳۹۳)، تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، ترجمه علیرضا ذکاوتی، تهران: امیرکبیر.
۱۵. میکل، آندره، (۱۳۹۳)، اسلام و تمدن اسلامی، ترجمه حسن فروغی، تهران: سمت.
۱۶. الویری، محسن، (۱۳۹۸)، مطالعات اسلامی در غرب، تهران: سمت.

۲. تعامل فرهنگی و تمدنی اسلام و ایران

Cultural and Civilizational Interactions between Islam and Iran

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: شناخت نسبت به:

۱. استفاده و بهره مندی ایرانیان از فرهنگ و تمدن اسلامی
۲. همراهی و اقدامات ایرانیان در قرون مختلف در ارتقاء فرهنگ و تمدن اسلامی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. اهم مواردی را که ایرانیان از اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی بهره‌مند شده‌اند را تبیین و نقد کند.
۲. خدمات ایرانیان به نشر و گسترش فرهنگ مسلمانان، تمدن اسلامی را تشریح نماید.
۳. به پرسش‌ها و شبهات مختلف پیرامون رابطه دو سویه اسلام و ایران پاسخ دهد.

سرفصل‌های درس:

- کلیات (چارچوب بحث تعامل ایران و اسلام و اهم مسائل این حوزه، فرهنگ و تمدن ایرانیان قبل از اسلام - دوره ساسانیان - جریان اسلامی شدن ایران فتح تغلیبی و قلبی و نتایج آن در فرهنگ و تمدن اسلامی)
- تعامل ایرانیان با عرب‌های مسلمان در فتوحات.
- تاثیر پذیری ایرانیان از اسلام (تغییر، اصلاح، پرورش و تعمیق باورهای دینی، ارزش‌ها و رفتارها؛ آزادی‌های سیاسی فرهنگی و اجتماعی و...؛ ارتقاء سطح دانش و علم توده‌های مردم و...)
- تعامل ایرانیان در اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی (در نهضت ترجمه؛ گسترش علوم غیر اسلامی (پزشکی، نجوم، تاریخ و...؛ گسترش علوم اسلامی (تفسیر، حدیث، فقه و...؛ اعتلای هنر و معماری اسلامی)
- تحلیل و ارزیابی نظریه نقش ایرانیان در تشکیلات اداری مسلمانان و آسیب شناسی آن
- نقش ایرانیان در گسترش اسلام (شبه قاره هند، شرق دور، شمال آفریقا و اندلس)
- تحلیل و نقد دیدگاه‌های مختلف پیرامون مواجهه اسلام و ایران
- بررسی شبهات پیرامون فتح و مواجهه مسلمانان و ایرانیان

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. مطهری، مرتضی، (۱۳۵۷)، خدمات متقابل اسلام و ایران، قم: صدرا.
۲. ملایری، محمدمهدی، (۱۳۷۹)، تاریخ و فرهنگ ایران در دوران انتقال از عصر ساسانی به عصر اسلامی، تهران: توس.
۳. زرین کوب، عبدالحسین، (۱۳۹۲)، تاریخ ایران بعد از اسلام، تهران: امیرکبیر.

منابع فرعی

۱. اشپولر، برتولد، (۱۳۷۳)، تاریخ ایران در قرون نخستین اسلامی، ترجمه: جواد فلاطوری و مریم میراحمدی، تهران: علمی و فرهنگی.
۲. باسورث، لمبتون و دیگران، (۱۳۹۰)، تاریخ ایران کمبریج از آمدن سلجوقیان تا فروپاشی دولت ایلخانان: ترجمه: انوشه، تهران: امیرکبیر.
۳. تهامی، فاطمه السادات، (۱۳۸۰)، نقش ایرانیان در تدوین و نشر حدیث، تهران: سوره مهر.
۴. حاجی زاده، یداله و دانش کیا، حسین، (۱۳۹۷)، مجموعه مقالات اسلام و ایران، قم: دفتر نشر معارف.
۵. حکیمی، محمدرضا، (۱۳۹۳)، دانش مسلمین، تهران: دلیل ما.
۶. ستوده، هدایت الله، (۱۳۹۴)، فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران: ندای آریانا.
۷. سجادی، سید صادق، (۱۳۸۵)، تاریخ برمکیان، تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار.
۸. شفا، شجاع الدین، (۱۳۸۵)، ایران در اسپانیا: نقش ایرانیان در تمدن و فرهنگ اسپانیای مسلمان، ترجمه مهدی سمسار، تهران: گستره.
۹. قدیانی، عباس، (۱۳۹۱)، درآمدی بر تأثیر فرهنگ و تمدن ایران در جهان، تهران: فرهنگ مکتوب.
۱۰. کرسین سن، (۱۳۵۱)، ایران در زمان ساسانیان، ترجمه رشید یاسمی، تهران: ابن سینا.
۱۱. نصیری، محمدرضا، (۱۳۷۷)، اثرآفرینان زندگینامه نام آوران فرهنگی ایران از آغاز تا سال ۱۳۰۰ هجری شمسی، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران.
۱۲. ولایتی، علی اکبر، (۱۳۸۴)، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران: مرکز اسناد و خدمات پژوهشی.
۱۳. هوانسیان، ریچارد و صباغ، جرج، (۱۳۸۱)، حضور ایرانیان در جهان اسلام، تهران: باژ.

۳. تاریخ آموزش در تشیع

History of Education in Shia Islam

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: شناخت و تحلیل جایگاه آموزش در تشیع، سیر تاریخی آموزش و پرورش شیعه به ویژه از مشروطه به بعد.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. ابعاد و ویژگی‌های نهاد های آموزشی در تشیع تحلیل کند.
۲. انواع مراکز آموزشی شیعی در تمدن اسلامی را برشمارد.
۳. سیر تحول آموزش تشیع در تمدن اسلامی را تحلیل نماید.
۴. نقش مهم مراکز آموزشی شیعه در تمدن اسلامی را تحلیل کند.

سرفصل‌های درس:

- کلیات (مفاهیم "آموزش، نهاد، نظام، تشیع و...")، پیشینه نهادهای آموزشی قبل از اسلام، نقش آموزش در پیدایی و شکوفایی علوم و در پیدایی و شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی، سیر تاریخی آموزش در تشیع
- تحلیل جایگاه، اهداف و ارزش های آموزش در تشیع (در دوره ها یا دولت های مختلف)
- تشکیلات و ساختار نهاد آموزش
- برنامه‌های آموزشی
- کارگزاران آموزش (استاد، طلبه، مدیران...)، شیوه‌ها و روش های تعلیم و تعلم.
- منابع مالی و اداری سازمان های آموزشی با تأکید بر وقف.
- سنت ها و آداب و رسوم و مقررات آموزشی
- محصول آموزش در تشیع (نوآوری ها، کتاب، عالم و..)
- تنوع مراکز آموزشی و پاکندگی آن ها (مراکز علمی و آموزشی در جهان اسلام از قرن اول تا کنون با تأکید بر دوره مشروطه به بعد (مساجد و مشاهد، منازل دانشمندان، کاخ‌ها، کتابخانه‌ها، دارالعلم‌ها، مکتب‌خانه‌ها، مدارس، بیمارستان‌ها، مدارس طب و حوزه‌های علمیه).)
- نقش آموزش در تشیع در فرهنگ و تمدن اسلامی
- روابط اعم از تعامل یا تقابل با دیگر نهادهای همسان (مانند آموزش اهل سنت) یا غیر هم سو
- آسیب شناسی آموزش در تشیع در مواجهه با نظام آموزش بعد از استعمار به ویژه در ایران

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. شهید ثانی، زین‌الدین، (بی‌تا)، منیه المرید، ترجمه محمدباقر ساعدی، تهران: علمیه اسلامیه.
۲. فیاض، عبدالله، (بی‌تا)، تاریخ التریبه عند الامامیه و اسلافهم من الشیعہ بین عہدی الصادق و الطوسی، بغداد: مطبه اسعد.
۳. صدر، سید حسن، (۱۳۸۸)، شیعه و پایه‌گذاری علوم اسلامی، تهران: شرکت چاپ و نشر بی‌الملل.
۴. سید کباری، سید علیرضا، (۱۳۹۰)، حوزه‌های علمیه شیعه در گستره جهان، تهران: امیرکبیر.

منابع فرعی

۱. اسماعیلی‌علی، سعید و محمد جواد رضا، (۱۳۹۱)، مکتب‌ها و گرایش‌های تربیتی در تمدن اسلامی، ترجمه بهروز رفیعی، تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۲. اعرافی، علیرضا، (۱۳۹۳)، آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن، تهران: سمت.
۳. امین، محسن، (بی‌تا)، اعیان الشیعہ، تحقیق حسن الامینی، بیروت: دارالتعارف.
۴. جعفریان، رسول، (۱۳۸۵)، میراث مکتوب شیعه، سید حسین مدرس طباطبائی، ترجمه: سیدعلی قلی‌قرائی، تهران: نشر مورخ.
۵. درانی، کمال، (۱۳۹۱)، تاریخ آموزش و پرورش در ایران قبل و بعد از اسلام، تهران: سمت.
۶. رجال و فهرست‌ها: نجاشی، کشی، اسماء‌الشیعه و مصنفیهم (تصحیح ارموی).
۷. شریعتمداری، علی، (۱۳۶۹)، اصول و فلسفه تعلیم و تربیت، تهران: امیرکبیر.

۸. شیخ آقا بزرگ تهرانی، (۱۴۰۳ ق)، الذریعه الی تصانیف الشیعه، بیروت، دارالاضواء.
۹. عرسان گیلانی، ماجد، (۱۳۹۴)، سیر آرای تربیتی در تمدن اسلامی، ترجمه بهروز رفیعی، تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۰. غنیمه، عبدالرحیم، (۱۳۹۵)، تاریخ دانشگاه‌های بزرگ اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۱. قرشی، باقر شریف، (بی‌تا)، النظام التربوی فی الاسلام، دار الکتب اسلامی.
۱۲. کسائی، نورالله، (۱۳۸۳)، فرهنگ نهادهای آموزشی در ایران از روزگار باستان تا تأسیس دولت صفوی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۳. مجابی، حسن، (۱۳۸۵)، بررسی متون طب شیعه در تاریخ پزشکی، کرمانشاه: انتشارات دانشگاه رازی.
۱۴. مطهری، مرتضی، (۱۳۶۷)، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران و قم: صدرا.

۴. تاریخ تحلیلی امویان و عباسیان (با رویکرد عبرت پژوهی)

Analytic History of the Umayyads and Abbasids (a Lesson-Learning Approach)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، جبرانی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: بررسی و تحلیل انتقادی مهم‌ترین تحولات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در این دوره (۴۱ - ۶۵۶ ق) با رویکرد عبرت پژوهی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو قادر به بررسی و تحلیل امور ذیل با رویکرد عبرت پژوهی باشد:

۱. تحلیل فراز و فرود تحولات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در دوره امویان.
۲. تحلیل فراز و فرود تحولات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در دوره عباسیان.
۳. مواجهه امامان معصوم با دستگاه خلافت اموی و عباسی.

سرفصل‌های درس:

الف) دوره امویان

۱. فتوحات در عصر اموی و پیامدهای آن.
۲. مواجهه امامان معصوم (ع) در عرصه های مختلف فکری، فرهنگی و سیاسی و ... با امویان.
۳. نهضت تعریب.
۴. بحران‌ها و قیام‌های ضد اموی (شیعی و غیرشیعی).
۵. زمینه‌ها و علل تحولات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در این دوره.
۶. ارزیابی وضعیت سیاسی، فرهنگی و اقتصادی دوره امویان.
۷. آسیب شناسی سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در این دوره.

ب) عباسیان

۱. بحران‌ها و قیام‌های ضد عباسی (شیعی و غیرشیعی).
۲. مواجهه امامان معصوم (ع) در عرصه های مختلف فکری، فرهنگی و سیاسی و ... با عباسیان.
۳. زمینه‌ها و علل تحولات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در این دوره.
۴. ارزیابی وضعیت سیاسی، فرهنگی و اقتصادی دوره عباسیان.
۵. آسیب‌شناسی سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در این دوره.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. ابن اثیر، علی بن محمد، (بی تا)، الکامل فی التاریخ، بیروت: دار صادر.
۲. حسن ابراهیم حسن، (بی تا)، تاریخ الاسلام سیاسی والدینی والثقافی والاجتماعی، بی جا.
۳. مکی، محمد کاظم، (۱۳۹۱)، تمدن اسلامی در عصر امویان، ترجمه محمد سپهری، تهران: سمت.
۴. مکی، محمد کاظم، (۱۳۹۴)، تمدن اسلامی در عصر عباسیان، ترجمه محمد سپهری، تهران: سمت.

منابع فرعی

۱. ابن طقطقی، (۲۰۰۷ م)، الفخری فی آداب السلطانیة، بیروت: دار صادر.
۲. ابن قتیبہ دینوری، (۱۴۱۰ ق)، الامامہ والسیاسة، بیروت: دار لاضوا.
۳. احمد بن ابی یعقوب، (۱۳۴۱)، تاریخ یعقوبی، ترجمه محمد ابراهیم آیتی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
۴. اکبری، محمد الله، (۱۳۸۷)، عباسیان از بعثت تا خلافت، قم: بوستان کتاب.
۵. بنت الزهرا وفا، (۱۳۹۲)، عوامل سقوط و فروپاشی بنی امیه، تهران: آشیانه مهر.
۶. جهشیاری، (۱۴۰۸ ق)، الوزراء والکتاب، بیروت، دار الکفر.
۷. خازن ولیم، (بی تا)، الحضارة العباسیة، بیروت: دار المشرق.
۸. خضری، سید احمد رضا، (۱۳۷۷)، علل و عوامل تجزیه خلافت عباسی، تهران: غدیرخیم.
۹. خضری، سید احمد رضا، (۱۳۹۸)، تاریخ خلافت عباسی از آغاز تا آل بویه، تهران: سمت.
۱۰. طبری، محمد بن جریر، (۱۳۶۲)، تاریخ طبری، تهران: اساطیر.
۱۱. فقیهی، علی اصغر، (۱۳۷۸)، آل بویه، تهران: سمت.
۱۲. کلیفورد ادموند باثورث، (۱۳۸۱)، سلسله‌های اسلامی جدید، تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
۱۳. مسعودی، علی بن الحسین، (۱۹۸۵ م)، مروج الذهب، مصر: المكتبة التجارية الكبرى.
۱۴. ناشناس، (بی تا)، اخبار الدولة العباسیة، به کوشش عبدالعزیز الدوری، بیروت: دار الطلیعه.
۱۵. هاوتینگ، جerald، (۱۳۸۶)، امویان نخستین دودمان حکومت‌گر در اسلام، ترجمه عیسی عبدی، تهران: امیرکبیر.
۱۶. هولت، پی ام، (۱۳۸۳)، تاریخ اسلام کمبریج، ترجمه تیمور قادری، تهران: نشر بین الملل.
۱۷. یوسف العش، (بی تا)، امویان، بی جا.

۵. تمدن اسلام و غرب (با تاکید بر تأثیر فرهنگی و تمدنی)

Islamic and Western Civilizations (with a Focus on Cultural And Civilizational Influence)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، جبرانی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: بررسی و تحلیل تأثیر تمدن اسلام بر غرب.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. قلمرو و حیطه‌های تأثیر تمدن اسلام و غرب را تحلیل نماید.
۲. دیدگاه‌های مختلف درباره ادوار تأثیرپذیری مسلمانان از تمدن مغرب‌زمین را تحلیل و نقد کند.
۳. دیدگاه‌های مختلف درباره تأثیرگذاری تمدن اسلام بر تمدن غرب را تبیین و تحلیل نماید.

سرفصل‌های درس:

۱. وضعیت شناسی فرهنگ و تمدن اسلامی و مسیحیت در قرون وسطا.
۲. سنخ شناسی مواجهه تمدن اسلام و غرب.
۳. راه‌ها و اشکال انتقال تمدن اسلامی به غرب.
۴. جایگاه، نقش و تأثیر تمدن اسلامی بر پیدایش و گسترش نهضت ترجمه در غرب.
۵. سنخ شناسی و تحلیل دیدگاه‌های تأثیر گذاری تمدن اسلامی بر غرب.
۶. تحلیل تأثیر فرهنگ و تمدن اسلامی بر غرب (بر مسیحیت و حوزه‌های فکری، ساختارهای سیاسی و اجتماعی و آداب اجتماعی، انتقال علوم اسلامی به غرب و پیامدهای آن، انتقال هنر و معماری و انتقال صنعت و تجارت)
۷. تأثیر تمدن اسلامی بر مراکز، نهادها و سازمان‌های علمی غرب
۸. بررسی تأثیر حضور مسلمانان در مراکز علمی غرب در قرون معاصر بر رشد علم و تمدن در مغرب‌زمین از دوران استعمار تاکنون

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. ام هوبسن، جان، (۱۳۹۴)، ریشه‌های شرقی تمدن غربی، ترجمه عبدالله فرهی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۲. هونکه، زیگرید، (۱۳۶۰)، فرهنگ اسلام در اروپا، ترجمه مرتضی رهبانی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۳. (،) گفتگوی تمدن‌ها، زیر نظر دکتر منصورنژاد.

منابع فرعی

۱. مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (۱۳۸۹)، اسلام و غرب: متن سخنرانی‌ها و مقالات ارائه‌شده در سلسله همایش‌ها و نشست‌های غرب‌شناسی، اداره همایش‌ها و نشست‌های علمی معاونت پژوهشی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
۲. بابایی، حبیب‌الله، (۱۳۹۰)، تمدن و تجدد در اندیشه معاصر عرب، قم: پژوهشگاه علم و فرهنگ اسلامی.
۳. حائری، عبدالهادی، (۱۳۹۴)، نخستین رویارویی‌های اندیشه‌گران ایران با دو رویه تمدن بورژوازی غرب، تهران: امیرکبیر.
۴. رهبر، عباس‌علی، (۱۳۹۲)، غرب و تجدد حیات اسلام، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه.
۵. نوری، محمد، (۱۳۸۹)، مآخذشناسی پژوهش‌های اسلامی در غرب (۲۰۰۰ - ۱۹۹۰ م)، تهران: نشر بین‌المللی الهدی.
۶. وات، مونتگمری، (۱۳۷۸)، تأثیر اسلام بر اروپای قرون وسطی، ترجمه و توضیح حسین عبدالحمیدی، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
۷. وات، مونتگمری، (۱۳۷۸)، تأثیر اسلام در اروپا، ترجمه حسین عبدالحمیدی، قم: مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی.
۸. محمدی، ذکرالله، (۱۳۷۱)، نقش فرهنگ و تمدن اسلامی در بیداری غرب، قزوین: انتشارات دانشگاه بین‌المللی امام خمینی.
۹. آراسته‌خو، محمد، (۱۳۸۵)، وامداری غرب نسبت به شرق به‌ویژه اسلام و ایران، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

۶. منظومه فکری امام خمینی و رهبر معظم انقلاب اسلامی (در عرصه فرهنگ و تمدن)

Imam Khomeini's and Supreme Leader's Systems of Thought (In the Domain of Culture and Civilization)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، جبرانی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: آشنایی با اراء بنیان‌گذار جمهوری اسلامی و نیز رهبر معظم انقلاب در زمینه فرهنگ و تمدن اسلامی.
اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. دیدگاه مرحوم امام خمینی را در زمینه فرهنگ و تمدن بیان کند.
۲. دیدگاه رهبر معظم انقلاب در زمینه فرهنگ و تمدن را توضیح دهد.
۳. تفاوت این دیدگاه‌ها را با دیدگاه‌های رایج در این باره برشمارد.

سرفصل‌های درس:

۱. چیستی و ماهیت فرهنگ، تهاجم و تبادل فرهنگی.
۲. سبک زندگی و فرهنگ؛ فرهنگ جهادی و ...
۳. چیستی و ماهیت تمدن.
۴. ویژگی‌های فرهنگ و تمدن اسلامی از منظر ایشان.
۵. عوامل رکود و انحطاط تمدن اسلامی از منظر ایشان.
۶. تمدن نوین اسلامی، چیستی، الزامات.
۷. فرهنگ و تمدن غرب، ویژگی‌ها، تفاوت‌ها با فرهنگ و تمدن اسلامی.
۸. الزامات ارائه درس تاریخ فرهنگ و تمدن در دانشگاه‌ها.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور.
  - گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
  - ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. امام خمینی، سید روح الله، (۱۳۷۸)، صحیفه امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۲. خامنه‌ای، سید علی، (بی‌تا)، نکته‌های ناب، گزیده فرمایشات رهبری در باره فرهنگ و تمدن (شماره ۵)، قم: دفتر نشر معارف.
۳. سیاهپوش، امیر و آقاپور، علی، (۱۳۹۱)، فرهنگ در منظر مقام معظم رهبری، تهران: شهر تهران.

منابع فرعی

۱. جعفرزاده، محمدحسن، (۱۳۹۳)، منشور فرهنگ از دیدگاه مقام معظم رهبری، تهران: ولاء منتظر.
۲. خامنه‌ای، سید علی، (بی‌تا)، روش‌های علم، تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی.
۳. علیجان زاده روشن، محمد حسین، (بی‌تا)، تمدن اسلامی بیانات رهبر معظم انقلاب، تهران: نشر مؤسسه شهید کاظمی.
۴. مجموعه فرمایشات رهبری درباره فرهنگ و تمدن و تاریخ.
۵. مرکز صهبا، (بی‌تا)، دغدغه‌های فرهنگی، متن و شرح یکی از بیانات مقام معظم رهبری درباره فرهنگ و هنر و نسبت آن با انقلاب اسلامی، تهران: مؤسسه فرهنگی هنری ایمان جهادی.
۶. منبع مجموعه تبیان (سخنان موضوعی رهبر کبیر انقلاب اسلامی)

۷. فلسفه تاریخ و روش‌شناسی مطالعات تاریخی

Philosophy of History and Methodology of Historical Studies

نوع درس: جبرانی	تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش نیاز: ندارد

هدف درس: نقد و تحلیل مفاهیم و مسائل فلسفه تاریخ و کاربرد آن در علم تاریخ و تحلیل روش‌شناسی مطالعات تاریخی.
اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. مفاهیم و مسائل اساسی فلسفه تاریخ و روش‌شناسی مطالعات تاریخی را نقد و تحلیل کند.
۲. ارتباط فلسفه تاریخ با علم تاریخ را بداند.
۳. مکاتب مختلف فلسفه تاریخ را طبقه‌بندی کند.

سرفصل‌های درس:

الف) کلیات و مفاهیم درس

ب) فلسفه نظری تاریخ:

- ۱- تعریف موضوع، مسائل و هدف فلسفه نظری تاریخ و تمایز فلسفه نظری تاریخ با فلسفه علم تاریخ؛
  - ۲- تاریخ و جایگاه فلسفه تاریخ در طبقات علوم و معرفت‌شناسی و رابطه آن با علم تاریخ.
  - ۳- مسأله‌های فلسفه نظری تاریخ:
  - نقد و تحلیل قانون مندی تاریخ و انواع قانون تاریخی، حرکت تاریخ و نظریه‌های حرکت تاریخ، تکامل تاریخی و دیدگاه‌های مربوطه، پایان تاریخ و نظریه‌های پایان تاریخ و جبر تاریخی و اراده انسان؛
  - ۴- نقد و تحلیل دیدگاه‌ها و مکاتب فلسفه نظری تاریخ در جهان اسلام و جهان غرب؛
  - ۵- نقد و تحلیل روش‌شناسی و نظریه‌شناسی مکاتب فلسفه نظری تاریخ؛
- ج) فلسفه علم تاریخ (روش‌شناسی مطالعات تاریخی)
- ۱- تعریف موضوع، مسائل و هدف فلسفه علم تاریخ
  - ۲- تاریخ و جایگاه فلسفه علم تاریخ در طبقه‌بندی علوم؛
  - ۳- مسأله‌های فلسفه علم تاریخ:
  - ۴- نقد و تحلیل عینیت تاریخی و علم تاریخ، تبیین تاریخی و انواع تبیین تاریخی، تعامل علم تاریخ با علوم همگون، معرفت تاریخی، روش‌شناسی مطالعات تاریخی، تحلیل تاریخی و نظریه تاریخی؛
  - ۵- نقد و تحلیل دیدگاه‌ها و مکاتب فلسفه علم تاریخ و روش‌شناسی مطالعات تاریخی در جهان اسلام و جهان غرب.
  - ۶- نقد و تحلیل روش‌شناسی و نظریه‌شناسی در فلسفه علم تاریخ (مکاتب اثبات‌گرایی، تفسیرگرایی و انتقادگرایی...).

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.

- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. مصباح یزدی، محمدتقی، (۱۳۶۸)، جامعه و تاریخ در قرآن، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
۲. شهید صدر، (بی‌تا)، سنت‌های تاریخی و فلسفه تاریخ در قرآن، بی‌جا.
۳. نودری، حسین علی، (۱۳۸۰)، فلسفه تاریخ، روش شناسی و تاریخ نگاری، تهران: طرح نو.
۴. ادواردز، پل، (بی‌تا)، فلسفه تاریخ، ترجمه بهزاد سالکی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

منابع فرعی

۱. ابن خلدون، عبدالرحمن، (۱۳۶۶)، مقدمه، بیروت: دارالفکر.
۲. احمدی، بابک، (۱۳۹۶)، رساله‌ای در تاریخ، تهران: نشر مرکز.
۳. استفورد، مایکل، (۱۳۹۵)، درآمدی بر تاریخ پژوهی، تهران: سمت.
۴. استفورد، مایکل، (۱۳۹۷)، درآمدی بر فلسفه تاریخ، تهران: نشر نی.
۵. برک، پیتر، (۱۳۸۱)، تاریخ و نظریه اجتماعی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۶. زرین کوب، عبدالحسین، (۱۳۷۵)، تاریخ در ترازو، تهران: امیرکبیر.
۷. کار، ای. اچ.، (۱۳۸۵)، تاریخ چیست، تهران: خوارزمی.
۸. کافی، مجید، (۱۳۹۴)، فلسفه نظری تاریخ، تهران: سمت.
۹. کالینگوود، رابین، (۱۳۹۱)، اصول تاریخ، ترجمه علیرضا سالاریهزادی، تهران: نشر نی.
۱۰. کالینگوود، رابین، (۱۳۹۶)، مفهوم کلی تاریخ، ترجمه علی‌اکبر مهدیان، تهران: اختران.
۱۱. مطهری، مرتضی، (۱۳۶۹)، فلسفه تاریخ، تهران: صدرا.
۱۲. مفتخری، حسین، (۱۳۹۸)، مبانی علم تاریخ، تهران: سمت.
۱۳. مکالا، سی.بی.، (۱۳۹۵)، بنیادهای علم تاریخ، تهران: نشر نی.
۱۴. والش، ویلیام، (۱۳۶۳)، مقدمه‌ای بر فلسفه تاریخ، ترجمه ضیاءالدین علایی طباطبایی.

ب) سرفصل‌های دروس اصلی (تخصصی)

۱. تاریخ تحلیلی اسلام (از آغاز تا ۵۲۶۰ ه.ق)
۲. پیشوایان معصوم (ع) و فرهنگ و تمدن اسلامی
۳. دولت‌های شیعی و تمدن اسلامی
۴. سیره پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع) و روش شناسی آن
۵. تمدن و فرهنگ تمدنی در قرآن کریم
۶. تمدن نوین اسلامی
۷. تاریخ علوم در تمدن اسلامی
۸. تحلیل فرهنگی و تمدنی انقلاب اسلامی (مبانی، جریان‌ها، دستاوردها)
۹. نقد منابع و مکاتب تاریخ و تمدن اسلامی
۱۰. صلاحیت مدرسی و روش تدریس تاریخ و تمدن اسلامی
۱۱. مخاطب شناسی تدریس (با رویکرد رشته مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی)

۱. تاریخ تحلیلی اسلام (از آغاز تا ۲۶۰ ه.ق)

Analytic History of Islam (from Beginning to 260 AH)

نوع درس: اصلی	تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش نیاز: ندارد

هدف درس: بازساخت انتقادی گزارش‌های مختلف تاریخی از منظر مکاتب تاریخی نگاری (نگارشی و نگرشی) و جریان‌های فکری در باره تاریخ اسلام تا سال ۲۶۰ ق.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. مکاتب نگارشی و نگرشی را توصیف کند.

۲. تفاوت مکاتب نگرشی و نگارشی، صاحبان و آثار مشهور آنان را بشناسد و بیان کند.

۳. گزارش‌های مختلف تاریخی با توجه به مکاتب تاریخی و جریان‌های فکری را تفکیک و

تجزیه تحلیل نماید.

سرفصل‌های درس:

- کلیات: مفهوم شناسی (مکتب، نگارشی، نگرشی، جریان فکری و..)
- بررسی تطبیقی گزارش‌های تاریخی در باره شخصیت پیامبر، یهود و جریان نفاق و .. از منظر قرآن و روایات و منابع تاریخی.
- تجزیه و تحلیل گزارش‌های تاریخی با توجه به مکاتب بزرگ مدینه و عراق و مکاتب کوچک شامل شام، ایران و یمن و مکاتب نگرشی شامل مکتب اهل بیت و خلفا
- بررسی علل و اسباب اختلاف گزارش‌ها مکاتب نگارشی و نگرشی (سیاسی، عقیدتی، قومی، و..)
- مقایسه و نقد و بررسی گزارش‌های وارده در کتب صاحبان مکاتب نگارشی و نگرشی
- بررسی قوت‌ها و کاستی‌های گزارش‌های تاریخی منابع شیعی درباره اهل بیت
- نقد و ارزیابی جریان‌ها و رویکردهای مختلف درباره منابع گزارش‌های تاریخی اهل بیت اعم از مصادر شیعی یا اهل سنت

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه.
۳. عاملی، جعفر مرتضی، (۱۳۷۲)، الصحیح من سیره النبی الاعظم، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۴. عسگری، مرتضی، (۱۳۸۲)، نقش ائمه در احیای دین، تهران: انتشارات منیر.

منابع فرعی

۱. ابن سعد، (۱۴۰۵ ق)، الطبقات الكبرى، بیروت: للطباعة و النشر.
۲. ابن هشام، (بی تا)، السیره النبویه، بیروت: دارالجلیل.
۳. ابی یعقوب، احمد، (۱۳۶۲)، تاریخ یعقوبی، بیروت: دارصادر.
۴. آئینه‌وند، صادق، (۱۳۸۷)، علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، قم: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۵. بلاذری، احمد بن یحیی (۱۳۷۶)، فتوح البلدان، بیروت: مکتبه الهلال.
۶. جریر طبری، محمد، (۱۳۶۲)، تاریخ طبری، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: اساطیر.
۷. جعفریان، رسول، (۱۳۷۱)، تاریخ سیاسی اسلام، تهران: رجا.
۸. حسن ابراهیم حسن، (۱۳۶۰)، تاریخ سیاسی اسلام، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: جاویدان.
۹. حکیمی، محمدرضا، (۱۳۶۷)، امام در عینیت جامعه، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۱۰. دانش کیا، محمدحسین، (۱۳۹۶)، جمال کعبه، قم: دفتر نشر معارف.
۱۱. رابینسون، (۱۳۹۷)، تاریخنگاری اسلامی، ترجمه الویری، تهران: سمت.
۱۲. شاکر، مصطفی، (۱۹۸۳ م)، التاریخ العربی والمورخون، بی جا.
۱۳. شیخ مفید، (۱۴۱۶ ق)، الجمل، تحقیق سیدعلی میرشریفی، قم: مکتبه الاعلام الاسلامی.
۱۴. صدر، محمد، (۱۳۸۲)، تاریخ غیبت صغری، ترجمه حسن افتخارزاده، تهران: نیک معارف.
۱۵. عاملی، جعفر مرتضی، (۱۴۳۰ ق)، الصحیح من سیره الامام علی(ع)، بیروت: المرکز الاسلامی للدراسات.
۱۶. عبدالفتاح عبدالمقصود، (۱۳۹۵)، الإمام علی بن ابی طالب، ترجمه محمود طالقانی، ۱۳۹۵.
۱۷. محرمی، غلامحسین، (۱۳۹۸)، پژوهش در زندگی امامان (ع): میانی و روش‌ها، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۸. مسعودی، علی بن الحسین، (۱۹۶۵ م)، مروج الذهب، بیروت: دارالاندلس.
۱۹. واقدی، محمد بن عمر، (بی تا)، کتاب المغازی، تهران: انتشارات اسماعیلیان.

۲. پیشوایان معصوم (ع) و فرهنگ و تمدن اسلامی

Impeccable Imams and Islamic Culture and Civilization

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد، نظری

- هدف درس: بررسی و تحلیل نقش کلان و راهبردی پیشوایان معصوم علیهم‌السلام در عرصه صیانت تمدنی، هویت-بخشی تمدنی و خطمشی‌گذاری تمدنی در تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی .
- اهداف رفتاری: در پایان این درس انتظار می‌رود تا دانشجویان بتوانند:
۱. نقش راهبردی پیشوایان معصوم علیهم‌السلام در تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی را تبیین کنند.
  ۲. مسائل مهم و اساسی را از مسئله نماها در این عرصه تشخیص دهند.
  ۳. ابعاد و حوزه‌های تأثیرگذاری پیشوایان معصوم علیهم‌السلام در فرهنگ و تمدن اسلامی را بررسی کنند.

سرفصل‌های درس:

- کلیات: (الزامات رویکرد فرهنگی و تمدنی به حیات پیشوایان معصوم علیهم‌السلام، مبانی نظری، ضرورت‌ها، بسترهای تبیین نقش فرهنگی و تمدنی پیشوایان معصوم علیهم‌السلام، تبارشناسی و آسیب‌شناسی مطالعات در عرصه تبیین جایگاه تاریخی ا پیشوایان معصوم علیهم‌السلام در فرهنگ و تمدن اسلامی، تبیین رویکردها در سنجش جایگاه تاریخی پیشوایان معصوم علیهم‌السلام در عرصه فرهنگ و تمدن اسلامی)
- وضعیت سیاسی زمانه پیشوایان معصوم و موقعیت ایشان در آن دوره
- تبیین شاخصه‌های رویکرد فرهنگی و تمدنی پیشوایان معصوم علیهم‌السلام.
- پیشوایان معصوم علیهم‌السلام و ارائه فرهنگ و تمدن معیار: (تبیین بینش‌ها، ارزش‌ها و منش‌ها، قوانین و مقررات و طراحی مدل مدیریتی منابع انسانی در عرصه نظام‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، ارائه راهکار در عرصه کنش تمدنی و ارائه رسالت و افق تمدنی).
- نقش ایشان در خلق یا مشارکت در خلق مظاهر تمدنی در حوزه‌های علم، تشکیلات (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی)، آموزش، هنر، معماری و ....
- پیشوایان معصوم علیهم‌السلام و صیانت فرهنگی و تمدنی (آسیب‌شناسی و انحراف‌زدایی نگرشی، محتوایی و ساختاری در عرصه فرهنگ و تمدن اسلامی).

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. اسد حیدر، (بی‌تا)، الامام الصادق علیه السلام و المذاهب الاربعه، بیروت: دار التعاریف للمطبوعات.
۲. صدر، سید حسن، (بی‌تا)، تأسیس الشیعه لعلوم الاسلام، بی‌جا.
۳. جعفریان، رسول، (۱۳۹۰)، حیات سیاسی فکری امامان شیعه، قم: انصاریان.
۴. خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۹۸)، انسان دویست و پنجاه ساله، تهران: موسسه فرهنگی هنری ایمان جهادی.

منابع فرعی

۱. نهج البلاغه و دیگر مصادر دست اول.
۲. عاملی، جعفر مرتضی، (۱۴۳۰ ق)، الصحيح من سیره الامام علی علیه السلام، بیروت: مرکز اسلامی للدراسات.
۳. عاملی، جعفر مرتضی، (۱۴۱۶ ق)، الحیاه السياسیه للامام الرضا علیه السلام، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه.
۴. عاملی، جعفر مرتضی، (۱۳۶۵)، الحیاه السياسیه للامام الجواد علیه السلام، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه.
۵. سید منذر حکیم، (بی‌تا)، موسوعه اعلام الهدایه، بی‌جا.
۶. عسکری، (بی‌تا)، نقش ائمه علیهم السلام در احیای دین، تهران: منیر.
۷. جمعی از نویسندگان، (۱۳۸۷)، دانشنامه امام علی علیه السلام، زیر نظر علی اکبر رشاد، قم: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۸. محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۹۲)، دانشنامه امیرالمؤمنین علیه السلام، قم: دارالحدیث.
۹. محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۸۸)، دانشنامه امام حسین علیه السلام، قم: دارالحدیث.
۱۰. محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۹۳)، دانشنامه امام مهدی علیه السلام، قم: دارالحدیث.
۱۱. حسینی جلالی، (۱۳۸۸)، جهاد الامام السجاد علیه السلام، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی.
۱۲. صدر، سید محمدباقر، (۱۳۹۴)، امامان اهل بیت علیهم السلام مرزبانان حریم اسلام، ترجمه رضا ناظمیان، تهران: دارالصدر.

۱۳. حکیمی، محمدرضا، (۱۳۸۲)، امام در عینیت جامعه، تهران: دلیل ما.
۱۴. جاسم حسین، (۱۳۸۵)، تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم، ترجمه محمدتقی آیت‌اللهی، تهران: امیرکبیر.
۱۵. حاجی‌زاده، یداله و دانش‌کیا، حسین، (۱۳۹۸)، مجموعه مقالات تاریخ امامان معصوم علیهم‌السلام، قم: دفتر نشر معارف اسلامی.
۱۶. محرمی، غلامحسین، (۱۳۹۰)، نقش امامان شیعه در شکل‌گیری و توسعه تمدن اسلامی، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
۱۷. ولایتی، علی‌اکبر، (۱۳۹۵)، نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران: امیرکبیر.
۱۸. طاهرزاده، اصغر، (۱۳۸۹)، تمدن‌زایی شیعه، اصفهان: لب‌المیزان.

۳. دولت‌های شیعی و تمدن اسلامی

Shi'ite States and Islamic Civilization

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: شناخت و تحلیل جایگاه دولت‌های شیعی به ویژه از منظر فرهنگی و تمدنی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. تاریخ تحول فرهنگی و تمدنی دولت‌های شیعی را نقد کند.
۲. دیدگاه‌های مختلف درباره جایگاه و نقش دولت‌های شیعی در فرهنگ و تمدن اسلامی را تجزیه و تحلیل کند.
۳. دیدگاه‌های متفکران شیعه را در مورد فرهنگ و تمدن دولت‌های شیعه تحلیل کند.

سرفصل‌های درس:

- کلیات: (مفاهیم: شیعه، دولت شیعی، دولت‌های شیعی "ادریسیان، علویان، زیدیان یمن، فاطمیان، حمدانیان، آل بویه، بنی مزید، بنی حمود، مرعشیان، آل کیا، صفویان، عادل شاهیان، قطب شاهیان، نظام شاهیان، قاجاریه، پهلوی، جمهوری اسلامی" و ...)

- مرور تاریخ سیاسی دولت‌های شیعی

- جایگاه فرهنگی و تمدنی دولت‌های شیعی

- جایگاه و وضعیت علوم اسلامی و غیر اسلامی

- سازمانها، نهادها و تشکیلات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی و قضایی در دولت‌های شیعی (ساختار، نیروی انسانی، قوانین و مقررات، روابط سازمانی)

- وضعیت‌شناسی هنر و معماری

- ارزیابی کارنامه دولت‌های شیعی با دولت معیار

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.

- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. خضری، احمد، (۱۳۹۳)، تاریخ تشیع، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۲. ولایتی، علی‌اکبر، (۱۳۸۴)، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران: وزارت امور خارجه
۳. عاملی، سید رضا، (۱۳۹۰)، میراث تمدنی ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

منابع فرعی

۱. تاجبخش، احمد، (۱۳۸۱)، تاریخ فرهنگ و تمدن صفویان، شیراز: نوید شیراز.
۲. جعفریان، رسول، (۱۳۷۹)، صفویه در عرصه دین، فرهنگ و سیاست، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۳. چلونگر، محمدعلی و برزگر، عصمت، (۱۳۹۵)، دولت ادرسیان: تاریخ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۴. حکیمی، محمدرضا، (۱۳۹۳)، دانش مسلمین، تهران: دلیل ما.
۵. حلبی، علی‌اصغر، (۱۳۸۲)، تاریخ تمدن اسلام: بررسی‌هایی چند در فرهنگ و تمدن اسلامی، تهران: اساطیر.
۶. خضری، احمد، (۱۳۹۱)، تشیع در تاریخ، قم: دفتر نشر معارف.
۷. سامر، فیصل، (۱۳۸۸)، دولت حمدانیان، ترجمه علیرضا ذکاوتی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۸. صفا، ذبیح‌الله، (۱۳۷۱)، تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۹. فقیهی، علی‌اصغر، (۱۳۷۸)، تاریخ آل بویه، تهران: سمت.
۱۰. قدیانی، عباس، (۱۳۸۷)، تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران دوره صفوی، تهران: فرهنگ مکتوب.
۱۱. قدیانی، عباس، (۱۳۸۷)، تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران دوره قاجاریه، تهران: فرهنگ مکتوب.
۱۲. قربانی، زین‌العابدین، (۱۳۸۵)، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، تهران: سایه.
۱۳. متز، آدام، (۱۳۹۳)، تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، ترجمه علیرضا ذکاوتی، تهران: امیرکبیر.
۱۴. مطهری، مرتضی، (۱۳۵۷)، خدمات متقابل اسلام و ایران، قم: صدرا.
۱۵. نصر، نصر، سید حسین، (۱۳۹۳)، علم و تمدن در اسلام، ترجمه احمد آرام، تهران: علمی فرهنگی.
۱۶. ولایتی، علی‌اکبر، (۱۳۹۵)، نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران: امیرکبیر.

۴. سیره پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع) و روش شناسی آن

Exemplary Practice of the Prophet and Infallible Imams and its Methodology

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اصلی
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

هدف درس: بررسی و تحلیل سیره معصومان علیهم‌السلام با تبیین گونه‌های روشی، ارائه شاخصه‌ها و بایسته‌های سیره‌پژوهی و فرایند استخراج سیره از منابع.

اهداف رفتاری: انتظار می‌رود دانشجویان در پایان این درس بتوانند:

۱. اهمیت و دستاوردهای سیره‌پژوهی را تبیین کنند.

۲. روش‌های سیره‌پژوهی را نقد و تحلیل کنند.

۳. ساحت‌های سیره‌پژوهی را بشناسند.

۴. بتواند با روش صحیح به سیره پیامبر (ص) و امامان معصوم (ع) را استخراج و استنباط نماید.

سرفصل‌های درس:

- کلیات: (معنای لغوی و اصطلاحی و عناصر تشکیل دهنده و مقوم سیره، سنت، معصوم: اهداف و دستاوردهای مترتب بر سیره پژوهی، اعتبارسنجی سیره، سنخ‌شناسی منابع سیره و سیره‌پژوهان، شاخصه‌های سیره‌پژوهی)
- نقد و تحلیل گونه‌های روشی در سیره‌پژوهی.
- فرایند استخراج سیره از منابع (تأثیر زمان و مکان و شرایط در تغییر سیره، چالش‌ها و تعارضات ابتدایی سیره با فقه و کلام و تمایزشناسی انواع سیره: مطلق، نسبی و حاکم...)
- حوزه‌های سیره‌پژوهی: سیره سیاسی (بررسی سیره در ارتباط با رفتار با مردم - دولت‌مردان - دولت‌های دوست و دشمن - مجرمان سیاسی - اقلیت‌ها - جذب خواص و نخبگان...)، سیره اقتصادی (بیت المال - تولید - محدوده مشارکت مردم - میزان دخالت دولت - فقرا - اغنیا...)، سیره نظامی (آغاز جنگ - نظامیان دشمن در میدان جنگ - جنگ تبلیغاتی - جاسوسی از دشمن - اسیران...)، سیره فرهنگی و تربیتی و تبلیغی (تبیین و ترویج دین و...)، سیره قضایی (بررسی سیره در ارتباط با: برابری همه در مقابل قانون - برخورد با مجرمان و...) سیره اجتماعی، سیره امنیتی و سیره خانوادگی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منبع اصلی:

متن تدوین شده به سفارش گروه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی دانشگاه.

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. اربلی، علی بن عیسی، (بی تا)، کشف الغمه فی معرفه الائمه، قم: الشریف رضی.
۲. مطهری، مرتضی، (۱۳۶۷)، سیره نبوی، تهران، انتشارات صدرا.
۳. دلشاد تهرانی، مصطفی، (۱۳۸۳)، سیره نبوی (خانوادگی، اجتماعی ...)، تهران: دریا.

منابع فرعی

۱. ابن سعد، (۱۴۰۵ ق)، الطبقات الكبرى، بیروت: للطباعة و النشر.
۲. ابن هشام، (بی تا)، السیره النبویه، بیروت: دارالجمیل.
۳. واقدی، محمد بن عمر، (بی تا)، کتاب المغازی، تهران: انتشارات اسماعیلیان.
۴. ترمذی، محمد بن عیسی، (۲۰۰۸ م)، الشمایل النبویه، بیروت: دار الحدیث.
۵. ابن شهر آشوب، (۱۳۷۶ ق)، مناقب آل ابی طالب، نجف: مطبعة الحیدریه.
۶. طبرسی، فضل بن حسن، (۱۳۷۶)، اعلام الوری باعلام الهدی، قم: مؤسسه آل البیت.
۷. شیخ مفید، (۱۴۱۶ ق)، الجمل، تحقیق سیدعلی میرشریفی، قم: مکتبه الاعلام الاسلامی.
۸. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، (۱۳۶۳)، کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۹. صدوق، محمد بن علی، (۱۴۱۳ ق)، الاستبصار فیما اختلف من الاخبار، بیروت: الاضواء.
۱۰. مجلسی، محمدباقر، (۱۳۵۶)، بحار الانوار، تهران: مکتبه الاسلامیه.
۱۱. باقر شریف قرشی، (بی تا)، حیاه الائمه، بی جا.
۱۲. سبط ابن الجوزی، یوسف بن فرغلی، (بی تا)، تذکره الخواص، تهران، مکتبه نینوی.
۱۳. طوسی، محمد بن حسن، (۱۴۰۳ ق)، الامالی، قم: مکتبه آیت الله المرعشی نجفی.
۱۴. حاجی زاده، یداله و دانش کیا، حسین، (۱۳۹۸)، مجموعه مقالات تاریخ امامان معصوم علیهم السلام، قم: دفتر نشر معارف اسلامی.
۱۵. پژوهشکده تاریخ اسلام، (۱۳۹۶)، مجموعه مقالات همایش سیره پژوهی و سیره پژوهان، تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام.
۱۶. فیضی، محمد، (۱۳۹۷)، سیره پژوهی سلسله نشست های علمی گروه سیره معصومان، تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام.

۵. تمدن و فرهنگ تمدنی در قرآن کریم

Civilization and Civilizational Culture in Holy Quran

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: بررسی و تحلیل تمدن در قرآن کریم با تبیین ساحتها و حوزههای تمدنی و ارائه نوآوریهای قرآن

کریم در عرصه تمدن‌شناسی و بیان امتیازات نگاه تمدنی قرآن کریم.

اهداف رفتاری: انتظار می‌رود دانشجویان در پایان این درس بتوانند:

۱. چستی تمدن از منظر قرآن را تبیین کند.

۲. فرهنگ تمدن ساز را از غیر آن تشخیص و از منظر قرآن احصاء نماید

۳. دیدگاه تاسیسی قرآن درباره نظامهای تمدنی را بیان کرده با دیدگاههای رقیب مقایسه و نقد کند.

۴. جنبه‌های کارکردی تمدن‌معیار و هدف‌غایی آن را تحلیل نماید.

سرفصل‌های درس:

- کلیات: (بنیادهای مفهومی تمدنی در قرآن کریم (اعم از واژه‌ها، آیه یا آیات، امت، قوم، حیات طیبه و ...)) و

بررسی رابطه مفهومی آنها؛ ضرورت و اهمیت بحث از تمدن و فرهنگ تمدنی در قرآن، الزامات و بایسته‌های تمدن-

شناسی در قرآن، ویژگی‌ها و شاخصه‌های تمدن و فرهنگ تمدنی در قرآن).

- فرهنگ تمدنی در قرآن (خداشناسی، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و ...).

- پیدایی، پایایی، شکوفایی، آسیب‌شناسی و انحطاط تمدن‌ها از منظر قرآن.

- عوامل موثر در پیدایی، پایایی، شکوفایی، آسیب‌شناسی و انحطاط و سنخ‌شناسی آنها (عوامل طبیعی

و مادی، نقش خدا و انسان و انسان کامل، عوامل فرامادی، سنت‌ها و ...).

- نظام‌های تمدنی در قرآن (اعم از سیاسی و اقتصادی و ...) با تاکید بر دیدگاه تاسیسی قرآن در نظام سازی

- برون داد عملی و اهداف غایی تمدن معیار از منظر قرآن

- مواجهه (تعامل یا تقابل) تمدن‌ها از منظر قرآن

- آینده تمدن از منظر قرآن

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.

- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. قرآن کریم.

۲. طباطبایی، سید محمد حسین، (۱۳۹۳ ق)، المیزان فی تفسیر القرآن، قم: مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان.

۳. جوادی آملی، عبدالله، (۱۳۸۰)، تفسیر تسنیم، قم: اسراء.

۴. جعفری، محمدتقی، (۱۳۹۶)، فلسفه تاریخ و تمدن، تهران: موسسه تدوین و نشر آثار استاد علامه جعفری.

منابع فرعی

۱. آلوسی، (۱۴۰۵ ق)، روح المعانی، بیروت: دار احیاء التراث العربی.

۲. الویری، محسن، (۱۳۹۴)، «کارکرد تمدنی درقرآن»، فصلنامه نقد و نظر، شماره ۴.

۳. جعفری، محمدتقی، (۱۳۶۱)، انسان در افق قرآن، تهران: بنیاد بعثت.

۴. جعفری، محمدتقی، (۱۳۹۸)، شرح و تفسیر نهج البلاغه، قم: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

۵. جعفری، یعقوب، (۱۳۹۱)، بینش تاریخی قرآن، تهران: نسیم کوثر.

۶. سبحانی، جعفر، (۱۴۰۰ ق)، منشور جاوید قرآن، اصفهان: انتشارات کتابخانه عمومی امیرالمؤمنین.

۷. سید قطب، (۱۴۱۰ ق)، فی ظلال القرآن، بیروت: دارالشروق.

۸. شهید صدر، (۱۳۸۱)، سنت‌های تاریخی در قرآن، تهران: انتشارات تفاهم.

۹. فصل نامه نقد و نظر، تمدن و الهیات، شماره ۷۵.

۱۰. فصل نامه پژوهش‌های تمدن نوین اسلامی، شماره ۱ و ۲.

۱۱. قانع، احمدعلی، (۱۳۹۳)، «علل انحطاط تمدن‌ها در قرآن»، فصلنامه نقد و نظر، تمدن و نظریه، شماره ۷۴.

۱۲. قربانی، قدرت الله، (۱۳۹۳)، «نقش قرآن در شکوفایی حیات عقلانی تمدن اسلامی»، معارف قرآنی، شماره ۲۸.

۱۳. مصباح یزدی، محمدتقی، (۱۳۹۱)، جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن کریم، تهران: امیرکبیر.

۱۴. مطهری، مرتضی، (۱۳۷۴)، جامعه و تاریخ، تهران: صدرا.
۱۵. مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، (۱۳۷۴)، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۱۶. میرباقری، سید محمدمهدی، (۱۳۹۳)، بینش تمدنی، تهران: کتاب فردا.
۱۷. همایون، محمدهادی، (۱۳۹۷)، ملک عظیم؛ مهدویت و تمدن در قرآن کریم، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق(ع).

۶. تمدن نوین اسلامی

New Islamic Civilization

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تحلیل مساله‌ها، دیدگاه‌ها و جریان‌های تمدن نوین اسلامی.

اهداف رفتاری: دانشجو در پایان ترم توانایی بر موارد ذیل پیدا کند:

۱. مفاهیم و مساله‌های اساسی تمدن نوین اسلامی را تجزیه و تحلیل نماید.
۲. دیدگاه‌ها و نظریات مختلف درباره تمدن نوین اسلامی را تحلیل و نقد نماید.

سرفصل‌های درس:

- مساله‌های تمدن نوین اسلامی: نقد و تحلیل مفاهیم اصلی و اساسی تمدن نوین اسلامی، تحلیل مبانی تمدن نوین اسلامی (هستی‌شناختی، انسان‌شناختی، معرفت‌شناختی (مبانی عقل‌شناختی، مبانی علم‌شناختی)، مبانی ارزش‌شناختی؛ مساله‌های اساسی تمدن نوین اسلامی، نظام‌های تمدنی و الگوهای تمدنی تمدن نوین اسلامی
- فرآیند مهندسی تمدن نوین اسلامی (مفهوم‌شناسی، مبناشناسی، محیط‌شناسی، آینده‌شناسی، الگوشناسی و راهبردشناسی تمدن نوین اسلامی)؛
- فرآیند مدیریتی تمدن نوین اسلامی (منشورسازی سازمانی، مدل‌سازی عملیاتی، نمونه‌سازی آزمایشی، فرهنگ‌سازی عینی، بسترسازی قانونی، ظرفیت‌سازی دانشی و شبکه‌سازی علمی تمدن نوین اسلامی)؛
- تحلیل دیدگاه متفکران و اندیشمندان معاصر ایرانی در زمینه تمدن نوین اسلامی: (امام خمینی، مقام معظم رهبری، سید منیرهاشمی، آیه الله جوادی آملی و...)
- ارزیابی و تحلیل جریان‌های اصلی تمدن نوین اسلامی؛
- جایگاه و نقش ولایت فقیه در فرآیند (مهندسی - مدیریتی) تمدن نوین اسلامی

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. مجموعه فرمایشات رهبری درباره تمدن نوین اسلامی.
۲. مجموعه مقالات تمدن نوین اسلامی (مربوط به همایش‌های سالانه هفته تمدن نوین اسلامی).
۳. درخشه، جلال، (۱۳۹۰)، آفاق تمدنی انقلاب اسلامی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۴. بهمنی، محمدرضا، (۱۳۹۸)، عیار تمدنی جمهوری اسلامی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

منابع فرعی

۱. بابایی، حبیب‌الله، (۱۳۹۰)، تمدن و تجدد در اندیشه معاصر عرب، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۲. بابایی، حبیب‌الله، (۱۳۹۳)، کاوش‌های نظری در الهیات و تمدن، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۳. جمعی از نویسندگان، (۱۳۸۸)، جستاری نظری در تمدن، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۴. خرمشاد، محمد باقر، (۱۳۸۸)، دانشگاه تمدن ساز اسلامی، تهران: دفتر سیاستگذاری و برنامه ریزی فرهنگی و اجتماعی.
۵. رضایی، عبدالعلی، (۱۳۹۱)، مهندسی تمدن نوین اسلامی (الزامات و موانع)، تهران: کتاب فردا.
۶. مجموعه مقالات فصل نامه تخصصی پژوهش‌های تمدن نوین اسلامی.

۷. تاریخ علوم در تمدن اسلامی

History of Sciences in Islamic Civilization

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تحلیل تاریخ علوم در ادوار تمدن اسلامی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. دیدگاه اسلام و اهل بیت معصومان^(ع) و دانشمندان مسلمان درباره طبقه‌بندی علوم و جایگاه دانش را تحلیل نماید.
۲. وضعیت علوم بعد از اسلام، تطور تاریخی آن، نوآوری‌ها، دانشمندان و آثار آنها را تبیین نماید.
۳. وضعیت علوم و فراز و فرود و علل آن را در ادوار مختلف تمدن اسلامی تحلیل نماید.
۴. وضعیت علوم مختلف در ادوار تمدنی را آسیب‌شناسی کند.

سرفصل‌های درس:

۱. مفاهیم و کلیات:

- علم و علم‌آموزی در اسلام (مفهوم، مبانی نظری، ارزش‌ها) و سنت‌های علمی در تمدن اسلامی.
- طبقه‌بندی علوم از نگرش اسلام و معصومان (ع).
- گونه‌شناسی طبقه‌بندی علوم در تمدن اسلامی (علوم نظری و عملی، علوم شرعی و عقلی، علوم نقلی و عقلی، علوم اسلامی و غیراسلامی و...).

۲. علوم در تمدن اسلامی و تطور تاریخی آن:

- تطور تاریخی، عالمان، متون و نوآوری‌ها در علوم در ادوار مختلف و در قلمروی تمدن اسلامی (علوم عقلی، تاریخ و جغرافیا، اخلاق، علوم پزشکی، علوم ریاضی، نجوم، فیزیک و مکانیک، کیمیا، حدیث، تفسیر، فقه، اصول فقه و ... در تمدن اسلامی).

۳. ادوار تاریخی علوم در تمدن اسلامی به حسب جغرافیا.

۴. تبیین و گونه‌شناسی علل فراز و فرود علوم در ادوار مختلف.
۵. راهکارهای شتاب‌دهنده به نهضت علمی در تمدن اسلامی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. سارتن، جرج، (۱۳۸۳)، تاریخ علم، ترجمه غلامحسین صدری، تهران: شرکت انتشارات علمی فرهنگی.
۲. عثمان بکار، (۱۳۸۵)، تاریخ و فلسفه علوم اسلامی، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.
۳. مظفر اقبال، (۱۳۸۹)، اسلام و علم، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.

منابع فرعی

۱. انور الرفاعی، (بی‌تا)، تاریخ‌واره علوم سیاست، دیوان و هنر در اسلام، بی‌جا.
۲. بلاج، نبی بخش، (۱۳۸۴)، کتاب‌های بزرگ اسلامی، ترجمه زهرا آقامحمدشیرازی، تهران: سفینه.
۳. تقی‌زاده، حسن، (۱۳۹۰)، تاریخ علوم در اسلام، تهران: فردوس.
۴. حکیمی، محمدرضا، (۱۳۹۳)، دانش مسلمین، تهران: دلیل ما.
۵. حلبی، علی‌اصغر، (۱۳۸۲)، تاریخ تمدن اسلام؛ بررسی‌هایی چند در فرهنگ و تمدن اسلامی، تهران: اساطیر.
۶. دلیسی، اولیری، (۱۳۷۷)، انتقال علوم یونانی به عالم اسلامی، ترجمه احمد آرام، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۷. صفا، ذبیح‌الله، (۱۳۷۱)، تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۸. عثمان بکار، (۱۳۸۹)، طبقه‌بندی علوم از منظر حکمای مسلمان، ترجمه جواد قاسمی، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.
۹. عمر فروخ، (بی‌تا)، تاریخ العلوم عند العرب، بی‌جا.
۱۰. غنیمه، عبدالرحیم، (۱۳۹۵)، تاریخ دانشگاه‌های بزرگ اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۱. محمد مؤنس عوض، (بی‌تا)، گستره تمدن اسلامی، ترجمه عبدالله ناصری، تهران: اطلاعات.

۱۲. مطهری، مرتضی، (بی تا)، علوم اسلامی، تهران: صدرا.
۱۳. مظفر اقبال، (۱۳۹۷)، شکل گیری علم اسلامی، ترجمه محمدرضا قائمی نیک، تهران: ترجمان.
۱۴. مکی، محمدکاظم، (۱۳۹۴)، تمدن اسلامی در عصر عباسی، تهران: سمت.
۱۵. نجیب حکمت، عبدالرحمن، (۱۹۷۶ م)، دراسات فی تاریخ العلوم عند العرب، بیروت: وزارة التعليم العالي و البحث العلمی.

۱۶. نصر، سید حسین، (۱۳۹۳)، علم و تمدن در اسلام، ترجمه احمد آرام، تهران: علمی فرهنگی.
۱۷. ولایتی، علی اکبر، (۱۳۸۴)، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران: وزارت امور خارجه.

۸. تحلیل فرهنگی و تمدنی انقلاب اسلامی (مبانی، جریان‌ها، دستاوردها)

Cultural and Civilizational Analysis of Islamic Revolution (Foundations, Trends and Accomplishments)

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تحلیل فرهنگی و تمدنی انقلاب اسلامی ایران از سال ۵۷ تاکنون.

اهداف رفتاری: انتظار می‌رود دانشجویان در پایان این درس بتوانند:

۱. مشخصه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی را احصا کند.
۲. تغییرات کیفی و کمی تمدنی در انقلاب اسلامی را نسبت به گذشته برشمارد.
۳. فرصت‌ها و قوت‌های فرهنگی و تمدنی انقلاب اسلامی را با توجه به تجربیات تاریخی تحلیل نماید.
۴. تهدیدها، ضعف‌های فرهنگی و تمدنی انقلاب اسلامی را با توجه به تجربیات تاریخی تحلیل نماید.
۵. ابعاد و حوزه‌های تأثیرگذاری انقلاب اسلامی ایران را در فرهنگ و تمدن اسلامی را برشمارد.

سرفصل‌های درس:

- مبانی فرهنگی و تمدنی انقلاب اسلامی ایران (مبانی هستی‌شناسی، مبانی انسان‌شناختی، مبانی دین‌شناختی، مبانی ارزش‌شناختی، مبانی معرفت‌شناختی (مبانی عقل‌شناختی و مبانی علم‌شناختی))
- جریان‌ها و تحولات فرهنگی در ایران بعد از انقلاب اسلامی در زمینه‌های مختلف فکری و اندیشه‌ای (دینی)، آداب و رسوم، اخلاق، هنر (هفتگانه اعم از سینما، تئاتر، کتاب و نشریات "رسانه‌ها" و...) قوانین و حقوق،
- جریان‌ها و تحولات تمدنی در زمینه علوم، نظام‌های تمدنی (آموزشی، قضایی، سیاسی، اقتصاد و تجارت، نظامی و امنیتی و...)، شهرسازی و معماری، و...
- مشخصه‌ها و دستاوردهای کیفی (معرفتی و غیرمعرفتی) و کمی فرهنگی انقلاب اسلامی در عرصه‌های داخلی و خارجی؛ (صدور انقلاب و الهام‌بخشی جهانی، ایفای نقش فعال در تحولات فرهنگی منطقه، پایداری بر اصول، نقش انقلاب اسلامی بر مطالعات تمدن اسلامی و ...).
- مشخصه‌ها و دستاوردهای کیفی (معرفتی و غیرمعرفتی) و کمی تمدنی انقلاب اسلامی در عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، نظامی و امنیتی، کشاورزی و...
- فرصت‌ها، چالش‌ها و آسیب‌های فرهنگی و تمدنی انقلاب اسلامی در سه سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی؛
- نقش ولایت فقیه در تحولات فرهنگی و تمدنی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. بهمنی، محمدرضا، (۱۳۹۸)، عیار تمدنی جمهوری اسلامی، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
۲. درخشه، جلال، (۱۳۹۰)، آفاق تمدنی انقلاب اسلامی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)
۳. عاملی، سعید رضا، (۱۳۹۰)، میراث تمدنی ایرانی (دوجلد)، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

منابع فرعی

۱. پارسانیا، حمید، (۱۳۹۶)، حدیث پیمانه (پژوهشی درانقلاب اسلامی ایران)، قم: دفتر نشر معارف.
۲. تحولات آموزش عالی در ایران سه دهه، رهنمایی، مندرج در کارنامه سه ساله نظام جمهوری اسلامی ایران.
۳. خرمشاد، محمد باقر، (۱۳۸۸)، «دانشگاه تمدن ساز اسلامی»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، شماره ۲، شماره پیاپی ۶
۴. دستاوردهای جمهوری اسلامی، از استقراراتا بالندگی، انتظاری، نشر شورای عالی ایرانیان خارج از کشور.
۵. دهشیری، محمدرضا، (۱۳۸۲)، «تأثیرات فرهنگی انقلاب اسلامی در روابط بین الملل»، فصل نامه پژوهشی انقلاب اسلامی، شماره ۷ و ۸.
۶. دهشیری، محمدرضا، (۱۳۸۷)، «جایگاه قدرت نرم در انقلاب اسلامی ایران»، فصلنامه حضور، شماره ۵۷.

۷. فراتی، عبدالوهاب، (۱۳۷۷)، رهیافت های نظری برانقلاب اسلامی ایران، مجموعه مقالات، قم: دفتر نشر معارف.

۸. کلانتری، ابراهیم، (۱۳۸۹)، مجموعه مقالات مروری بر کارنامه سی ساله نظام جمهوری اسلامی ایران، مقالات همایش علمی درآمدی بر کارنامه نظام جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۹. همایش ملی معماری و شهرسازی معاصر ایران، (۱۳۸۹)، سبک‌ها و گرایش‌ها در معماری معاصر ایران در دوره انقلاب اسلامی (مجموعه مقالات همایش ملی معماری و شهرسازی معاصر ایران).

۹. نقد منابع و مکاتب تاریخ و تمدن اسلامی

Critique of the Sources and Schools of Islamic History and Civilization

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تحلیل و نقد مآخذ تاریخ و تمدن اسلامی، موضوعات اصلی کتاب‌ها و چگونگی بهره‌گیری از آنها.
اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. امتیازات و کاستی‌های مآخذ مهم تاریخ و تمدن اسلامی را تحلیل کند.
۲. توانایی به‌کارگیری منابع را دارا شود.
۳. مکاتب تاریخ‌نگاری اسلامی را تحلیل و نقد کرده و تمایز آنان را بیان کند.

سرفصل‌های درس:

کلیات (منبع‌شناسی و اهمیت آن در مطالعات تاریخی؛ انواع منابع، مفاهیم و اصطلاحات، کتاب‌شناسی، فهرست، نسخ خطی).

معرفی و نقد مهم‌ترین منابع تاریخ و تمدن اسلامی بر حسب موضوعات مختلف
بررسی دیدگاه‌های مختلف در تقسیم منابع تاریخی (عمومی، دودمانی و...)
تحلیل و نقد مکاتب بزرگ تاریخ‌نگاری اسلامی (مکتب مدینه، شام و...)
علل اساسی اختلاف گزارش‌های مکاتب مختلف (علل عقیدتی، سیاسی، قومی و...)

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. روزنتال، فرانتس، (۱۳۶۵)، تاریخ تاریخ‌نگاری در اسلام، ترجمه اسدالله آزاد، مشهد: استان قدس رضوی.
۲. آیین‌هوند، صادق، (۱۳۷۷)، علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۳. عالم‌زاده، هادی و سجادی، سید صادق، (۱۳۸۸)، تاریخ‌نگاری در اسلام، تهران: سمت.
۴. جعفریان، رسول، (۱۳۹۳)، منابع تاریخ اسلام، تهران: علم.

منابع فرعی

۱. ابن الندیم، محمد بن اسحاق، (۱۹۹۷ م)، الفهرست، بیروت: دارالمعرفة.
۲. آیت‌اللهی، زهره و دیگران (۱۳۸۶)، منابع فرهنگ اسلامی، تهران: تربیت مدرس.
۳. بروکلیمان، کارل، (بی‌تا)، تاریخ ادبیات عرب، بی‌جا.
۴. بیات، عزیزالله، (۱۳۷۷)، شناسایی منابع و مآخذ تاریخ ایران، تهران: امیرکبیر.
۵. پرایس، کریستین، (۱۳۹۳)، تاریخ هنر اسلامی، تهران: چاپ و نشر بین‌الملل.
۶. حاجی خلیفه، (۱۳۸۷)، کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون، تهران: اسلامیه جعفری تبریزی.
۷. خضر، عبدالعلیم عبدالرحمن، (۱۳۸۹)، مسلمانان و نگارش تاریخ: پژوهشی در تاریخ‌نگاری اسلامی، تهران: سمت.
۸. دیمانند، موریس اسون، (۱۳۸۳)، راهنمای صنایع اسلامی، تهران: علمی فرهنگی.
۹. رایینسون، چیس اف، (۱۳۹۷)، تاریخ‌نگاری اسلامی، ترجمه محسن الویری، تهران: سمت.
۱۰. روغنی، شهره، (۱۳۹۲)، کتاب‌شناسی گزیده توصیفی تاریخ و تمدن ملل اسلامی، تهران: سمت.
۱۱. زرین کوب، عبدالحسین، (۱۳۹۲)، تاریخ ایران بعد از اسلام، تهران: امیرکبیر.
۱۲. زرین کوب، عبدالحسین، (۱۳۹۰)، تاریخ در ترازو، تهران: امیرکبیر.
۱۳. زیدان، جرجی، (۱۳۸۹)، تاریخ تمدن اسلامی، ترجمه علی جواهرکلام، تهران: امیرکبیر.
۱۴. شاکر، مصطفی، (۱۹۸۳ م)، التاریخ العربی والمورخون، بیروت: دار العلم للملایین.
۱۵. سزگین، فؤاد، (۱۴۱۲ ق)، تاریخ التراث العربی، ترجمه محمود فهمی، قم: کتابخانه مرعشی نجفی.

۱۰. صلاحیت مدرسی و روش تدریس تاریخ و تمدن اسلامی

Teaching Competency and Methodology of Islamic History and Civilization

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تبیین صلاحیت‌های مدرسی در گروه‌های معارف دانشگاه‌ها و ارتقای کیفی نگرش و مهارت فراگیران در حوزه تدریس با تأکید بر درس تاریخ و تمدن اسلامی با تبیین نظری روش تدریس و نظارت عملی و اجرایی بر فرایند یادگیری مخاطبان.

اهداف رفتاری: انتظار می‌رود دانشجویان در پایان این درس بتوانند:

۱. الزامات ناشی از اهداف دروس معارف در دانشگاه‌ها را درک کند.
۲. شاخصه‌ها و ویژگی‌های مدرس مطلوب از حیث شخصیت را تبیین کند.
۳. ابعاد و حوزه‌های دخیل در ارتقای کیفی تدریس را تحلیل کنند.
۴. مهارت‌های انتقال پیام اثربخش در قالب تدریس را فراگیرند.
۵. از وسایل کمک آموزشی به نحو مؤثری استفاده کند.
۶. به شیوه‌های تعامل با مخاطب متعدد و مختلف در شرایط گوناگون دست یابد.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات:

- بررسی سیر تاریخی و فراز و فرودهای دروس معارف در دانشگاه‌ها
- ضرورت‌ها، اهمیت و اهداف تدریس تاریخ و تمدن اسلامی در گروه‌های معارف دانشگاه‌ها (تبیین ضرورت‌های کاربردی و راهبردی)
- رصد محیطی تدریس تاریخ و تمدن اسلامی در گروه‌های معارف دانشگاه‌ها (تبیین نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها)

۲. صلاحیت‌های مدرسی تاریخ و تمدن اسلامی در حوزه شخصیت مدرس:

- یک. صلاحیت‌های شناختی: مخاطب‌شناسی، تسلط علمی بر موضوع تدریس، شناخت خود (نقاط قوت و ضعف)
- دو. صلاحیت‌های عاطفی: دلسوزی، محبت، کنترل خشم، ایجاد رابطه عاطفی و ...
- سه. صلاحیت‌های مهارتی: تسلط بر روش‌های تدریس که در عنوان به تفصیل می‌آید.
- چهار. صلاحیت‌های دینی و انقلابی: ایمان و تقوای دینی، داشتن روحیه انقلابی و توان دفاع از آرمان‌های انقلاب، بایسته‌های رفتاری استاد معارف اسلامی.
۳. روش تدریس تاریخ و تمدن اسلامی:

یک: معرفت‌شناسی تدریس

دو: ساختارشناسی تدریس:

- الزامات و مهارت‌های تدریس: مهارت طراحی نقشه راه تدریس، مهارت آماده‌سازی ذهنی مخاطب، مهارت جمع‌بندی، مهارت در تکمیل یادگیری، مهارت به‌کارگیری وسایل کمک آموزشی در تدریس، مهارت ارزشیابی.

- الگو و قالب تدریس: روش توضیحی، روش فعال (پرسش و پاسخ)، روش اکتشافی، روش حل مسأله، روش مباحثه، روش واحدکار (پروژه‌ای)، روش آزمایشی نمایشی و گردش علمی (فعالیت‌های تجربی خارج از کلاس).

- محتوای تدریس: رعایت اصالت، اعتبار و بداعت محتوا، مواجهه با شبهات تاریخی و تمدنی، تمییز مسئله‌های تاریخی از مسئله‌نماها، اولویت‌بندی محتواهای ارائه شده، بازپیرایی پیام تاریخ و تمدنی متناسب با مخاطب دانشجوی، محتوی تأثیرگذار در تدریس تاریخ و تمدن اسلامی، مسأله‌شناسی در درس تاریخ و تمدن اسلامی و اولویت‌بندی مسایل.

سه. روان‌شناسی تدریس: اهتمام به اصل تدریج و رشد و بالیدگی مخاطب، توجه به متغیرهای زمینه‌ای مدرس (تجربه، سن، شخصیت، تیپ)، توجه به متغیرهای مخاطب (جنس، ارزش‌ها، توانایی‌ها، طبقه اجتماعی)، درک متغیرهای زمانی و مکانی تدریس، برقراری ارتباط، ایجاد تمرکز جمعی در کلاس، نیازشناسی مخاطب، اصل انعکاس محتوای پیام تاریخی و تمدنی، اصل مسئولیت‌سازی، اصل اثربخشی پیام، اصل فرهنگ‌سازی.

۴. چالش‌های دروس معارف اسلامی و روش‌های مواجهه با آن:

یک: چالش‌های سیاسی.

دو: چالش‌های دینی و اعتقادی.

سه: چالش‌های تربیتی.

چهار: سایر چالش‌ها (عمومی بودن درس، ترکیب جنسیتی کلاس‌ها و ...).

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- فیلم‌های مربوط به آموزش تاریخ

- نقشه تاریخی (ترجیحاً به صورت دیجیتالی)

روش سنجش:

- ارزیابی فعالیت عملی

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

- آزمون دریافت‌های نظری فراگیران به دو روش تشریحی و گزینه‌ای،

- سنجش مهارت‌های عملی فراگیران به دو روش برگزاری کنفرانس (با مخاطب غیرواقعی) و تدریس در محیط مدارس (با مخاطب واقعی).

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی

۱. مجموعه کتب پالتویی معاونت امور استادان و دروس معارف اسلامی در زمینه روش‌ها و مهارت‌های آموزشی.
۲. مصطفی مجد، (۱۳۹۱)، آموزش تاریخ؛ رویکردها و چالش‌ها، تهران: رسانش نوین.
۳. موریس تاردیف، کلمون گوتیه، کتاب پداگوژی: علم و هنر یاددهی - یادگیری از دوران باستان تا به امروز (نظریه و کاربرد)، ترجمه فریده مشایخ، تهران: سمت.

منابع فرعی

۱. آقازاده، محرم، (۱۳۹۸)، راهنمای روش‌های نوین تدریس، تهران: آبیژ.
۲. احدیان، محمد، (۱۳۸۶)، مقدمات تکنولوژی آموزشی، تهران: بشری.
۳. براون، جورج و اتکینز، مدلین، (۱۳۹۲)، تدریس مؤثر در آموزش عالی، مترجمان محمدجواد لیاقت‌دار و سید علی سیادت، تهران: علمی فرهنگی.
۴. برنامه‌های نرم‌افزاری معاونت امور اساتید با موضوع کارگاه‌های روش تدریس دروس معارف اسلامی.
۵. زلفی گل، ابوالفضل، (۱۳۸۲)، مجموعه مقالات همایش کاربرد تکنولوژی آموزشی در آموزش عالی ایران (۲ و ۳ آبان) / ۱۳۸۰ / [برگزارکننده گروه علوم تربیتی دانشگاه اراک]: یاری‌دهندگان: جهاد دانشگاهی [و دیگران].
۶. سیف، علی‌اکبر، (۱۳۹۸)، اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی، تهران: دوران.
۷. شعبانی، حسن، (۱۳۹۸)، مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس)، تهران: سمت.

۱۱. مخاطب شناسی تدریس (با رویکرد رشته مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی)

Audience-Oriented Teaching; History, Culture and Civilization Teacher Training Approach

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی
پیش نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

هدف درس: تبیین نظریه‌ها و مهارت‌های تدریس.

اهداف رفتاری: انتظار می‌رود دانشجویان در پایان این درس بتوانند:

۱. نظریه‌ها و مهارت‌های تدریس را تبیین نماید.
۲. مهارت‌ها و الگوهای تدریس را در تعامل با مخاطب تحلیل نماید.
۳. برای انتقال و تدریس دروس معارف اسلامی از ارتباط‌های کارآمد استفاده نماید.

سرفصل‌های درس:

۱. مفهوم‌شناسی.
۲. اهمیت و ضرورت مخاطب‌شناسی در فرآیند تدریس دروس معارف اسلامی.
۳. الگوهای ارتباطی مورد استفاده در تدریس.
۴. انواع آموزش و تدریس در دروس معارف اسلامی (آموزش آشکار و پنهان).
۵. روش‌های تدریس دروس معارف اسلامی.
۶. ابزارهای ارتباط با مخاطب در فرآیند تدریس.
۷. قلمروهای مخاطب‌شناسی و کاربرد آن در تدریس دروس معارف اسلامی.
  - ویژگی‌های ذهنی، عاطفی و روانی مخاطب.
  - ویژگی‌های دینی و مذهبی مخاطب.
  - ویژگی‌های فرهنگی و آداب و رسوم مخاطب.
  - ویژگی‌های دانشی و سطح معرفتی و میزان فهم مخاطب.
  - ویژگی‌های فردی مخاطب.
۸. آشنایی با موانع و آسیب‌های فراروی فرآیند آموزش و تدریس.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- فیلم‌های مربوط به آموزش تاریخ
- نقشه تاریخی (ترجیحاً به صورت دیجیتالی)

روش سنجش:

- ارزیابی فعالیت عملی
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی
- آزمون دریافت‌های نظری فراگیران به دو روش تشریحی و گزینه‌ای،
- سنجش مهارت‌های عملی فراگیران به دو روش برگزاری کنفرانس (با مخاطب غیرواقعی) و تدریس در محیط مدارس (با مخاطب واقعی).

منابع پیشنهادی:

منابع اصلی:

۱. مک کوایل، دنیس، (۱۳۸۰)، مخاطب‌شناسی، ترجمه دکتر مهدی منتظرالقائم، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
۲. شعبانی، حسن، (۱۳۹۱)، مهارت‌های آموزشی و تدریس، تهران: سمت.
۳. آهنچیان، محمدرضا، (۱۳۹۸)، مقدمه‌ای بر مدیریت آموزشی، تهران: نشرنی.

منابع فرعی:

۱. خورسندی طاسکوه، علی، (۱۳۸۷)، گفتمان میان‌رشته‌ای، دانش گونه‌شناسی، مبانی نظری و خط مشی‌های برای عمل در آموزش عالی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۲. محسنیان‌راد، مهدی، (۱۳۸۵)، ارتباط‌شناسی (ارتباطات انسانی میان فردی، گروهی، جمعی)، تهران: سروش.
۳. هارجی، اوئن، (۱۳۹۷)، مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی، ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروزبخت، تهران: رشد.
۴. آذربایجانی و همکاران، مسعود، (۱۳۹۸)، روان‌شناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی، تهران: سمت.
۵. جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۳)، تغییر مخاطب در قرآن، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ معارف اسلامی.

اساتید و صاحب‌نظرانی که در تدوین سرفصل‌های رشته «مدرسی تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی» مقطع دکتری دانشگاه معارف اسلامی نقش داشتند:

۱.	حجت الاسلام والمسلمین دکتر الهامی	دانشگاه علوم پزشکی تهران	استادیار
۲.	جناب آقای دکتر علی بیات	دانشگاه تهران	دانشیار
۳.	جناب آقای دکتر سید روح الله پرهیزکاری	دانشگاه معارف اسلامی	استادیار
۴.	حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمدرضا جباری	موسسه امام خمینی	دانشیار
۵.	حجت الاسلام والمسلمین دکتر حاجی زاده	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی	استادیار
۶.	جناب آقای دکتر محمد حسین دانش کیا	دانشگاه معارف اسلامی	دانشیار
۷.	حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محسن عرفان	دانشگاه معارف اسلامی	استادیار
۸.	جناب آقای دکتر حامد منتظری مقدم	موسسه امام خمینی	دانشیار
۹.	جناب آقای دکتر سید ضیاءالدین میرمحمدی	دانشگاه معارف اسلامی	استادیار
۱۰.	جناب آقای دکتر محمد نصیری	دانشگاه تهران	استادیار
۱۱.	حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد جواد واعظی	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها	استادیار

با تشکر از گروه های آموزشی معارف اسلامی دانشگاه های تهران، شهید بهشتی و فردوسی مشهد و دانشجویان دکتری ورودی سال ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ که در امر تدوین و نظر سنجی با شورای علمی گروه در امر تدوین سرفصل ها همکاری داشتند و نظرات و پیشنهادات خود را در اختیار اساتید قرار دادند.

